
Kałdus, st. 1, gm. Chełmno, woj. toruńskie, AZP 33-41/1

Informator Archeologiczny : badania 32, 171-172

1998

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Jak wskazują dotychczasowe badania grodzisko zlokalizowane na niskim cyplu wcinającym się w dolinę Szyszły, było prawie idealnie koliste - 112 m po osi wschód-zachód, 110 m po osi północ-południe. Fosę wykopano od strony zachodniej, południowej oraz, co stwierdzono w bieżącym sezonie, także od północnej. Głównym elementem obronnym grodu był wał o konstrukcji skrzyniowej, umocniony (a nie wypełniony jak sądzono dotychczas) w dolnych partiach przyziemia lessem lub marglem i rędziną. Podstawowym budulcem były drewniane bale, głównie dębowe, ale także i sosnowe. Szerokość wału od północy sięgała 10 m, złożyły się na nią dwie skrzynie po 4 m szerokości oraz od zewnątrz umocnienia z rędziny i margla szerokości 2 m.

Odsłonięto tam elementy zabudowy przywałowej. Od wschodu wystąpiła identyczna konstrukcja skrzyniowa, jednakże na zewnątrz podsypana na szerokości 3,5 m. W tej części odkryto studnię 0,70 m x 0,80 m zbudowaną z pionowych dranic sosnowych dostawianych do siebie oraz do 4 dębowych słupków, znalezisko wydатовano dendrochronologicznie na XII w. Badania przywałowej zabudowy w południowej części przyniosły odkrycie zachodniej części zabudowania przy bramie (?) odkrytego w 1997 r. Pozyskano wiele cennych zabytków: naczynia, groty strzał, nóż, skoble i inne. Niewątpliwie do najcenniejszych odkryć należy kamienna forma do odlewania ozdób półksiężycowatych. Zakończono eksplorację w południowej części studni odkrytej w 1997 r., wydатовanej dendrochronologicznie na XIV w oraz obiekty słupowe prawdopodobnie związane z tą fazą użytkowania grodu. Badania będą kontynuowane.

KACZYCE, st. 23, gm. Lipnik, woj. tarnobrzeskie, AZP 88-70/215

- osada wczesnośredniowieczna (XI - poł. XIII w.)

Ratownicze, sondażowe badania wykopaliskowe, przeprowadzone w sierpniu przez prof. Andrzeja Buko (Instytut Archeologii i Etnologii PAN i Instytut Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego). Finansowane przez PSOZ, Instytut Archeologii i Etnologii PAN i Instytut Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego. Drugi sezon badań. Przebadano powierzchnię 136 m².

Badaniami objęto wschodnią część osady, z pozostałościami obiektów o charakterze produkcyjno-gospodarczym. Rozpoznano, w większości fragmentarycznie, 15 różnego rodzaju obiektów: jam i towarzyszących im palenisk, w części związanych z produkcją metalurgiczną.

Wydaje się, że główna, mieszkalna część stanowiska, zniszczona została nieodwracalnie niwelacjami i budową pobliskiej szosy.

Materiały i dokumentacja znajdują się w Instytucie Archeologii i Etnologii PAN.

Badania nie będą kontynuowane.

KALDUS, st. 1, gm. Chełmno, woj. toruńskie, AZP 33-41/1

- ślady osadnictwa kultury lendzielskiej (neolit)
- ślady osadnictwa kultury pucharów lejkowatych (neolit)
- osada kultury łużyckiej (środkowa i późna epoka brązu – wczesna epoka żelaza)
- cmentarzysko szkieletowe z XI-XII wieku
- osada wczesnośredniowieczna z X-XI wieku.

Badania wykopaliskowe, przeprowadzone przez dr. hab. Wojciecha Chudziaka (Instytut Archeologii i Etnologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu), mgr. mgr. Jacka Bojarskiego, Marcina Weinkauffa, Violetę Stawską. Badania prowadzone w ramach programu „1000-lecie Zjazdu Gnieźnieńskiego).

Tegoroczne prace ukierunkowane były na określenie zasięgu występowania wczesnośredniowiecznych grobów szkieletowych. W początkowym etapie eksploracji wykopy nakładano w północnej części cmentarzyska. Odkryte w tej strefie pojedyncze groby usytuowane na osi wschód-zachód wyznaczają granicę zasięgu cmentarzyska od strony północno-wschodniej, podobnie zresztą jak rowy stanowiące sztuczną delimitację badanej nekropolii.

Dalsze prace badawcze prowadzono w zachodniej części stanowiska, gdzie natrafiono na kilka

grobów częściowo wyeksplorowanych zapewne w wyniku XIX-wiecznych badań niemieckich.

Zasadnicze prace eksploracyjne przeprowadzono jednak w południowej części stanowiska, gdzie natrafiono na niezniszczoną część cmentarzyska.

W sumie przebadano powierzchnię około 3,25 ara, odsłaniając 118 obiektów, w tym 52 groby, pochodzące głównie z wczesnych faz chrystianizacji ziemi chełmińskiej (XI-XII wiek).

Pochówki o orientacji głównie zachodniej, pozostające względem siebie w układzie rzędownym wyróżniało miejscami bardzo bogate wyposażenie (kolie z paciorków szklanych, fragment zawieszki trapezowatej, pisanka/grzechotka, ołowiane i brązowe kabłączki skroniowe, pierścionki brązowe, noże żelazne, ośelki, naczynia ceramiczne). Stan zachowania odkrytych szkieletów był zróżnicowany i uzależniony od głębokości zalegania kości i składu fizykochemicznego podłoża.

Analizy antropologiczne wykonał dr Tomasz Kozłowski z Zakładu Antropologii Instytutu Ekologii i Ochrony Środowiska UMK w Toruniu.

Materiały zabytkowe przechowywane są w Instytucie Archeologii i Etnologii UMK w Toruniu.

Z uwagi na niszczenie stanowiska badania powinny być kontynuowane.

KALDUS, st. 3, gm. Chełmno, woj. toruńskie, AZP 33-41/3

- grodzisko wczesnośredniowieczne (2 połowa X - połowa XIII wieku); relikty architektury romańskiej z XI wieku

Badania wykopaliskowe, przeprowadzone przez dr. hab. Wojciecha Chudziaka (Instytut Archeologii i Etnologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu), z udziałem dr. Dariusza Polińskiego, mgr. Jacka Bojarskiego, mgr. Marcina Weinkauffa, Witolda Tokarskiego. Badania prowadzone w ramach programu „1000-lecie Zjazdu Gnieźnieńskiego”. Trzeci sezon badań.

Kontynuacja prac badawczych prowadzonych na wczesnośredniowiecznym grodzisku ukierunkowanych na odtworzenie pełnego układu przestrzennego, odkrytego w latach poprzednich, obiektu sakralnego oraz określenie jego chronologii. W tym sezonie założono kolejnych 10 wykopów obejmujących powierzchnię około 144 m² (wykopy 18-27/98), nieznacznie poszerzono również powierzchnię eksploracyjną wykopów 7 i 14/97. Prace eksploracyjne prowadzono do stropu nawarstwień z okresu halsztackiego (grodzisko łużyckie) nie naruszając tym samym struktury reliktywów architektonicznych. Jedynie w dwóch wykopach (18, 24/98) występował złożony układ nawarstwień wczesnośredniowiecznych, dochodzących miejscami do 5 metrów miąższości.

W efekcie prowadzonych prac odsłonięto relikty północno-wschodniej absydy (wykop 21/98), prezbiterium (wykop 21-22/98 oraz 20/98), północnego (wykopy 21/98, 26-27/98) oraz południowego muru obwodowego świątyni (wykopy 18a, 19, 20 i 25/98). Zadokumentowano południowo-zachodni narożnik budowli w postaci kamienia węgielnego wzmacniającego z zewnątrz fundament kamienno-gliniany. Na podstawie wyników analizy układu przestrzennego odkrytych reliktywów stwierdzono, że stanowią one pozostałość trójnawowej bazyliki wczesnoromańskiej, z trzema absydami, bez transeptu i wież zachodnich. Dłuższa oś obiektu o wymiarach około 40 metrów usytuowana była na linii wschód-zachód; szerokość wnętrza świątyni wynosiła około 15 m. Mur z kamienia łamanego (piaskowiec, gnejsy i zlepiénce) wzniesiony był w technice *opus emplectum*. Wiele fragmentów świątyni zachowało się jedynie w postaci fundamentów kamienno-glinianych zalanych w partii stropowej zaprawą lub ich negatywów.

Odkryto liczne fragmenty ceramiki naczyniowej, w tym zespoły naczyń datowane na I oraz 2 połowę XI wieku (faza IIIb oraz IIIc rozwoju garncarstwa chełmińskiego), współwystępujące w nawarstwieńcach kulturowych z grudkami zaprawy pochodzącymi zapewne z badanego obiektu. Chronologię świątyni potwierdzają również srebrne monety odkryte w tych nawarstwieńcach: fragment dirhema arabskiego oraz krzyżówka z XI wieku.

W trakcie badań odsłonięto również nawarstwienia kulturowe, pochodzące z czasów późniejszych tj. z XII - początków XIII wieku (gród słowiański) oraz z XIII wieku (warownia krzyżacka). W ich obrębie stwierdzono liczne materiały zabytkowe; przedmioty codziennego użytku, głównie ceramikę naczyniową.